

OBRAZ MUZUŁMANÓW, MUZUŁMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący
analizy przekazów medialnych
za czerwiec 2023

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OBRAZ MUŻULMANÓW, MUŻULMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

**Raport podsumowujący analizy przekazów medialnych
za czerwiec 2023**

AUTOR: **Anita Kwiatkowska**

REDAKCJA: **Filip A. Gołębiowski**

WSPÓŁPRACA: **Adriana Szaposznikow, Anna Klocek, Adrianna Lasinkiewicz, Agnieszka Ptasik, Piotr Rączkowiak, Karolina Sieradzan**

OPRACOWANIE GRAFICZNE I ŁAMANIE KOMPUTEROWE: **Ewa Górską**

AUTOR ZDJĘCIA NA OKŁADCE: **Konevi z Pexels**

© **Filip Gołębiowski, Anita Kwiatkowska, 2023**

© **Instytut Dyskursu i Dialogu, 2023**

ISBN 978-83-67941-11-2

Publikacja wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

Publikacja udostępniona jest na licencji

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 (CC BY-NC-ND)

Raport powstał w ramach projektu **“Let’s Empower, Participate and Teach each other to Hype Empathy: Challenging discourse about Islam and Muslims in Poland”**, realizowanego w ramach Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV).

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie należą wyłącznie do autora(ów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Komisji Europejskiej. Ani Unia Europejska, ani Komisja nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Praca naukowa opublikowana w ramach projektu międzynarodowego współfinansowanego ze środków programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pn. „PMW” w latach 2022-2023; umowa nr 5245/GRANT KE/2022/2

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	4
Informacje o zbadanych materiałach	5
Tematyka badanych materiałów.....	7
Islam jako temat materiału medialnego.....	7
Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego.....	8
Inny główny temat analizowanego materiału.....	10
Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych.....	12
Islam w negatywnych słownych określeniach.....	14
Negatywne nastawianie odbiorcy względem islamu.....	17
Zmiana nastawienia odbiorcy.....	21
Dobre praktyki.....	24
Spis tabel i wykresów.....	26

WPROWADZENIE

Celem prowadzonego monitoringu mediów było zbadanie dyskursu medialnego na temat islamu, muzułmanów i muzułmanek w Polsce wraz z wychwyceniem przejawów islamofobii.

Do selekcji materiału badawczego zastosowano celowy dobór próby: materiały pochodziły z polskich portali informacyjnych, dotyczyły ww. tematyki, a opublikowano je między 1 a 30 czerwca 2023 roku. Badanie prowadzone było metodą analizy zawartości, narracji oraz analizą dyskursu.

Opisywane kategorie badawcze związane były przede wszystkim z:

- opisem podstawowych parametrów tekstu (m.in. data, miejsce publikacji artykułu),
- ogólną tematyzacją tekstu (wyodrębnienie tematyki głównej i tematów pobocznych),
- opisem graficznych elementów materiału obraźliwych, krzywdzących lub upraszczających przedstawienie islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego,
- opisem słownych elementów materiału obraźliwych, krzywdzących lub upraszczających przedstawienie islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego,
- opisem słownych elementów materiału, które mogą negatywnie nastawiać odbiorcę względem badanej grupy,
- opisem dobrych praktyk względem przedstawienia islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego.

INFORMACJE O ZBADANYCH MATERIAŁACH

Badanie obrazu muzułmanek, muzułmanów i islamu w polskich mediach w czerwcu 2023 roku oparto o 24 materiały pochodzące z portali internetowych. Zasięg badania objął 17 różnorodnych polskich portali informacyjnych.

Najwięcej analizowanych materiałów pochodziło z onet.pl – 4 materiały (ze stron: onet.pl, wiadomosci.onet.pl, przegladSPORTOWY.onet.pl), które stanowiło 17 proc. wszystkich. Ponadto, w bazie badania znalazło się również 3 materiały z tvp.info, po dwa materiały z portali euractiv.pl oraz pap.pl, a także po jednym materiale z: 24tp.pl, dorzeczy.pl, dziendobry.tvn.pl, focus.pl, gazetaprawna.pl, misyjne.pl, pch24.pl, polsatnews.pl, rmf24.pl, salon24.pl, tygodnikpowszechny.pl, wp.pl, wpolityce.pl.

Tabela 1. Spis zbadanych materiałów w czerwcu 2023

Tytuł medialny	Data publikacji	Link do analizowanego materiału
onet.pl	01.06.2023	https://www.onet.pl/informacje/kai/w-japonii-rosna-napiecia-religijne-z-muzulmanami/w9eerez,30bc1058
pap.pl	08.06.2023	https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1582629%2Ceksplzja-w-meczenie-w-kabulu-sa-ofiary-smiertelne.html
dziendobry.tvn.pl	13.06.2023	https://dziendobry.tvn.pl/podroze/ubior-na-zanzibarze-ktory-grozi-wysokim-mandatem-jakich-zasad-trzeba-przestrzegac-st7172993
onet.pl	13.06.2023	https://przegladSPORTOWY.onet.pl/pilka-nozna/islam-jest-tu-bardzo-doslownie-rozumiany-to-tam-trafil-czeslaw-michniewicz/097ckse
dorzeczy.pl	14.06.2023	https://dorzeczy.pl/religia/450231/niemieckie-media-ostrzegaja-muzulmanscy-uczniowie-prowokuja-kolegow.html
tvp.info	14.06.2023	https://www.tvp.info/70543071/muzulmanie-w-niemczech-radykalni-muzulmanscy-uczniowie-prowokuja-szkolnych-kolegow
polsatnews.pl	16.06.2023	https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2023-06-16/wladyslaw-kosiniak-kamysz-w-graffiti-16-06-2023/
salon24.pl	16.06.2023	https://www.salon24.pl/newsroom/1308330,kwiatkowski-relokacje-to-pis-wpuscilo-130-tysiecy-muzulmanow
wp.pl	16.06.2023	https://wiadomosci.wp.pl/pis-buduje-miasteczko-islamskich-imigrantow-pod-plockiem-informacje-sa-prawdziwe-6909575499180672a
pch24.pl	20.06.2023	https://pch24.pl/francuski-wywiad-zatrzymal-mezczyzn-planujacych-zamachy-na-wrogow-islam/
tvp.info	21.06.2023	https://www.tvp.info/70722297/dsseldorf-niemcy-prokuratura-oskarzyla-iranczyka-o-atak-z-pobudek-islamistycznych
euractiv.pl	22.06.2023	https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/niemcy-trzymala-niewolnice-spedzi-w-wiezieniu-dziewiec-lat/

INFORMACJE O ZEBRANYCH MATERIAŁACH

Tytuł medialny	Data publikacji	Link do analizowanego materiału
euractiv.pl	23.06.2023	https://www.euractiv.pl/section/migracje/news/osmiu-cudzoziemcow-deportowanych-wsrod-nich-osoba-powiazana-z-isis/
focus.pl	24.06.2023	https://www.focus.pl/artykul/bogini-ishtar-kamienna-stela-ruiny-miasta-kalhu
wpolityce.pl	24.06.2023	https://wpolityce.pl/polityka/651985-pawlicki-muzulmanie-przychodza-do-europy-po-swoje
misyjne.pl	25.06.2023	https://misyjne.pl/pierwsza-po-pandemii-wielka-pielgrzymka-do-mekki/
onet.pl	25.06.2023	https://przegladSPORTOWY.onet.pl/pilka-nozna/to-bardziej-przedsiębiorstwo-niz-kraj-pokazali-ze-biznes-jest-najwazniejszy/1z1z6z4
onet.pl	26.06.2023	https://wiadomosci.onet.pl/swiat/dwojka-syryjczykow-sterroryzowala-statek-jednostka-plynie-do-polski/lv69jnr
pap.pl	27.06.2023	https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1590084%2Cwe-francji-zakazano-noszenia-hidzabow-przez-pilkarki-jest-protest
gazetaprawna.pl	29.06.2023	https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8743677,terrorysty-z-panstwa-islamskiego-atak-wielka-brytania.html
rmf24.pl	29.06.2023	https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-wrze-w-swiecie-islam-atak-na-ambasade-szwecji-w-bagdadzie,nld,6871873#crp_state=1
24tp.pl	30.06.2023	https://24tp.pl/n/108013
tvp.info	30.06.2023	https://www.tvp.info/70964923/pogrzeb-17-latka-zastrzelonego-przez-policje-w-sobote-organizacja-muzulmanska-apeluje-o-spokoj
tygodnikpowszechny.pl	30.06.2023	https://www.tygodnikpowszechny.pl/wojny-narkotykowe-w-syrii-183851

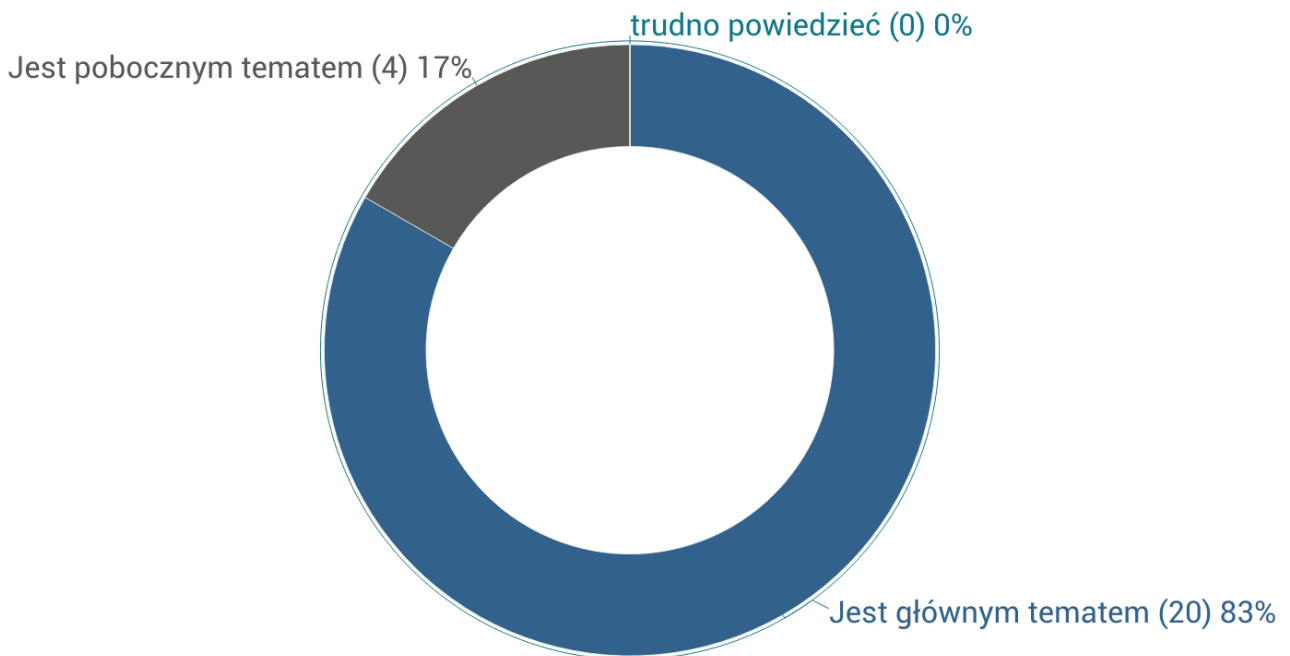
TEMATYKA BADANYCH MATERIAŁÓW

ISLAM JAKO TEMAT MATERIAŁU MEDIALNEGO

Poddane analizie materiały medialne przebadano pod względem ogólnej tematykacji artykułów. W 83 proc. zbadanych materiałów medialnych islam (oraz tematyka związana z muzułmanami, muzułmankami i/lub osobami pochodzenia arabskiego) był ich głównym tematem, co oznacza, że w większości dotyczył tej właśnie tematyki. Natomiast pozostałe 17 proc. stanowiły przekazy, w których islam był tematem pobocznym, a więc pojawiał się przy okazji omawiania innych tematów.

Wykres 1. Islam jako temat materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=24).

W żadnym z badanych w tym miesiącu materiałów nie napotkano trudności w przypisaniu go do jednej z tych dwóch grup, by móc je zakwalifikować jako „Trudno powiedzieć”.

FORMA WYSTĘPOWANIA ISLAMU JAKO TEMATU MATERIAŁU MEDIALNEGO

Opisując formę występowania islamu jako tematu głównego badanego materiału, wyodrębniono cztery kategorie:

- „Zaprezentowana została historia konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego”;
- „Islam jest omawiany jako religia/kultura”;
- „Omawiane jest potencjalne zagrożenie terrorystyczne ze strony krajów islamu i wyznawców islamu”;
- „Omawiane jest jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego/muzułmanów”.

Były to najczęstsze tematy, które ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inna forma (wpisz jaka)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

W ten sposób 20 materiałów, których główny temat związany był z islamem i/lub społecznością arabską przyporządkowano 30 razy (materiały mogły zawierać więcej niż jedną formę) do czterech kategorii, co oznacza, że część zbadanych materiałów dotyczyła dwóch lub trzech różnych tematów jednocześnie.

Wykres 2. Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Większość zbadanych artykułów omawiała jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów (15 materiałów). Poruszano także wątki z trzech pozostałych kategorii: Islam w kontekście religii/kultury (7 materiałów), Zaprezentowanie historii konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego (2 materiałów) czy Omawianie potencjalnego zagrożenia terrorystycznego ze strony krajów islamu i wyznawców islamu (6 materiałów).

Wiele z tych materiałów dotyczyło relacjonowania bieżących wydarzeń z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów m.in. w materiałach:

- *Wojny narkotykowe w Syrii* (tygodnikpowszechny.pl, 30.06.2023);
- *Tysiące migrantów z krajów muzułmańskich w Polsce. Kosiniak-Kamysz oskarża PiS* (polsatnews.pl, 16.06.2023);
- *Ośmiu cudzoziemców deportowanych. Wśród nich osoba powiązana z ISIS* (euractiv.pl, 23.06.2023);
- *Trzymała w Iraku niewolnicę, spędzi w więzieniu w Niemczech dziewięć lat* (euractiv.pl, 22.06.2023);
- *Wrze w świecie islamu. Atak na ambasadę Szwecji w Bagdadzie* (rmf24.pl, 29.06.2023).

W kontekście potencjalnego zagrożenia terrorystycznego ze strony krajów islamu i wyznawców islamu pojawiły się następujące artykuły:

- *Czy terroryści z Państwa Islamskiego planują atak w Wielkiej Brytanii?* (gazetaprawna.pl, 29.06.2023);
- *Dwójka Syryjczyków sterroryzowała statek. Jednostka płynie do Polski* (wiadomosci.onet.pl, 26.06.2023);
- *Eksplozja w meczecie w Kabulu. Są ofiary śmiertelne* (pap.pl, 08.06.2023);
- *Francuski wywiad zatrzymał mężczyzn planujących zamachy „na wrogów islamu”* (pch24.pl, 20.06.2023);
- *Kwiatkowski: Relokacje? To PiS wpuściło 130 tysięcy muzułmanów* (salon24.pl, 16.06.2023);
- *Planował atak z pobudek islamistycznych. Są zarzuty dla Irańczyka* (tvp.info, 21.06.2023).

W kontekście religijno-kulturowym mówiono m.in. w materiałach związanych z tradycyjnym ubiorem takich, jak np.: *Niemieckie media ostrzegają: Muzułmańscy uczniowie prowokują kolegów* (dorzeczy.pl, 14.06.2023); *Ubiór na Zanzibarze, za który grozi wysoki mandat. "Niewielu*

turystów się tym przejmują”(dziendobry.tvn.pl, 13.06.2023). Innymi artykułami o takiej tematyce były: *Pierwsza po pandemii wielka pielgrzymka do Mekki* (misyjnie.pl, 25.06.2023); *“Islam jest tu bardzo dosłownie rozumiany”. To tam trafił Czesław Michniewicz* (przehladsportowy.onet.pl, 13.06.2023); *To bardziej przedsiębiorstwo niż kraj. Pokazali, że biznes jest najważniejszy* (przehladsportowy.onet.pl, 25.06.2023).

INNY GŁÓWNY TEMAT ANALIZOWANEGO MATERIAŁU

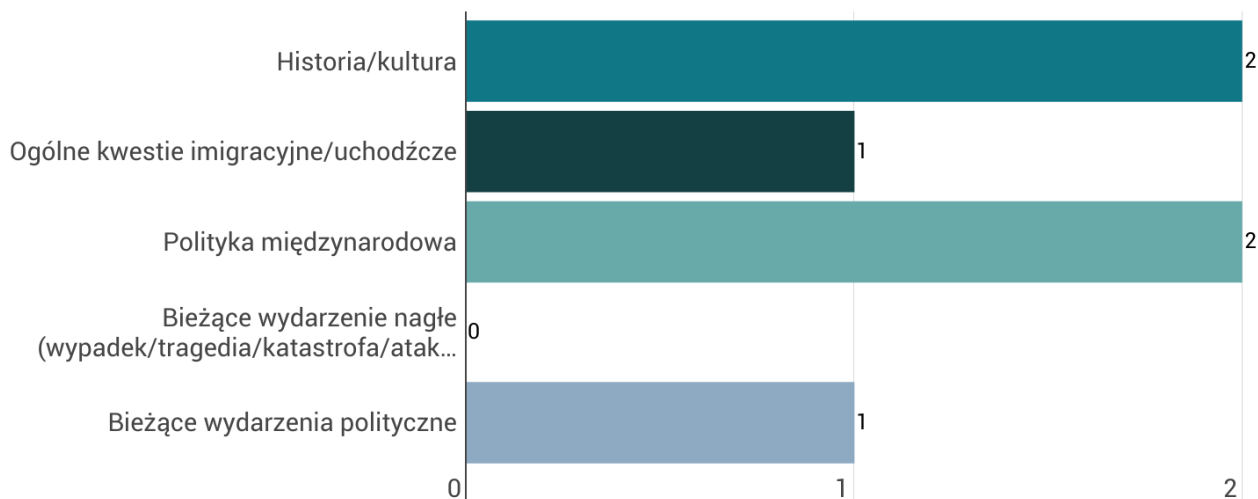
Jeśli islam stanowił temat poboczny materiału, to określano kategorię tematu głównego spośród niżej wymienionych:

- Bieżące wydarzenia polityczne;
- Kryzys przy granicy z Białorusią;
- Bieżące wydarzenie nagłe (wypadek/tragedia/katastrofa/atak terrorystyczny, itp.);
- Historia/kultura;
- Religie;
- Polityka międzynarodowa;
- Ogólne kwestie imigracyjne/uchodźcze.

Były to najczęstsze grupy tematyczne, przy których opisywano islam, muzułmanów/-ki i osoby pochodzenia arabskiego. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne tematy (wpisz jakie)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego określenia tematu.

W ten sposób 4 materiały, których poboczny temat związany był z islamem i społecznością arabską przyporządkowano 6 razy (materiały mogły zawierać więcej niż jedną formę) do pięciu unikatowych kategorii.

Wykres 3. Inne główne tematy badanych materiałów

Zródło: opracowanie własne.

W czerwcu 2023 tematyka badanych materiałów o charakterze pobocznym w stosunku do islamu lub muzułmanów i/lub osób pochodzenia arabskiego była zróżnicowana. O bieżących wydarzeniach (nagłych) na tle politycznym i migracyjnym mówił artykuł *PiS buduje miasteczko islamskich imigrantów pod Płockiem? "Informacje są prawdziwe"* (wiadomosci.wp.pl, 16.06.2023).

Kwestie historyczno-kulturowe poruszały z kolei materiały: *Turyści z krajów arabskich wrócili do Zakopanego (ZDJĘCIA)* (24tp, 30.06.2023); *To pierwsza bogini w historii ludzkości. Poświęcony jej pomnik cudem przetrwał działania terrorystów* (focus.pl, 24.06.2023) oraz *W Japonii rosną napięcia religijne z muzułmanami* (onet.pl, 01.06.2023).

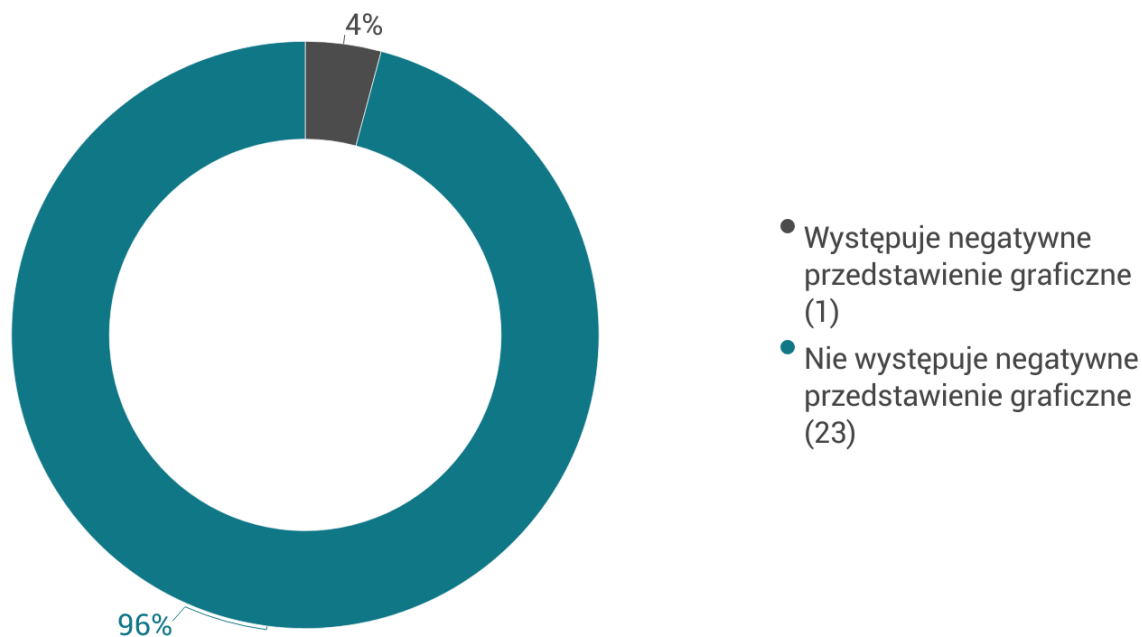
ISLAM W NEGATYWNYCH PRZEDSTAWIENIACH GRAFICZNYCH

Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające przedstawienia graficzne islamu, muzułmanów czy osób pochodzenia arabskiego”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w jednym materiale. Artykuł ten pochodził z rmf24.pl, w którym islam omawiano jako główny temat na tle jakiś bieżących wydarzeń z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów.

Pod uwagę brano zdjęcia, grafiki, rysunki, gif-y, filmiki i odwołania do nich w mediach społecznościowych, itp., którymi dany materiał został opatrzony. W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości zbierano materiał wizualny, opisywano sytuację dlaczego było to obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające, a także określano wobec kogo ją zastosowano.

Wykres 4. Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=24).

ISLAM W NEGATYWNYCH PRZEDSTAWIENIACH GRAFICZNYCH

Negatywne przedstawienia wystąpiło w jednym materiale (*Wrze w świecie islamu. Atak na ambasadę Szwecji w Bagdadzie*, rmf24.pl, 29.06.2023), w którym opisywano napięcie między Szwecją a społecznościami muzułmańskimi. Po spaleniu Koranu przez irakijskiego aktywistę w Sztokholmie w Bagdadzie, muzułmanie potępiający spalenie ich świętej księgi wtargnęli do szwedzkiej ambasady niszcząc budynek, wybijając szyby i paląc szwedzką flagę.

Zdjęcie 1. Grafika z negatywnym przedstawieniem – przykład nr 1

Źródło: https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-wrze-w-swiecie-islam-u-atak-na-ambasade-szwecji-w-bagdadzie,nld,6871873#crp_state=1

Te zdarzenia zostały uchwycone na filmiku dołączonym do artykułu. Mężczyźni na nagraniu (z którego zrobiono powyższy zrzut: Zdjęcie 1) niszczą herb Szwecji, umieszczony na budynku ambasady tego państwa w Bagdadzie. Tego typu incydenty budują negatywny wizerunek muzułmanów w oczach odbiorców – skojarzony z agresją i przemocą.

ISLAM W NEGATYWNYCH SŁOWNYCH OKREŚLENIACH

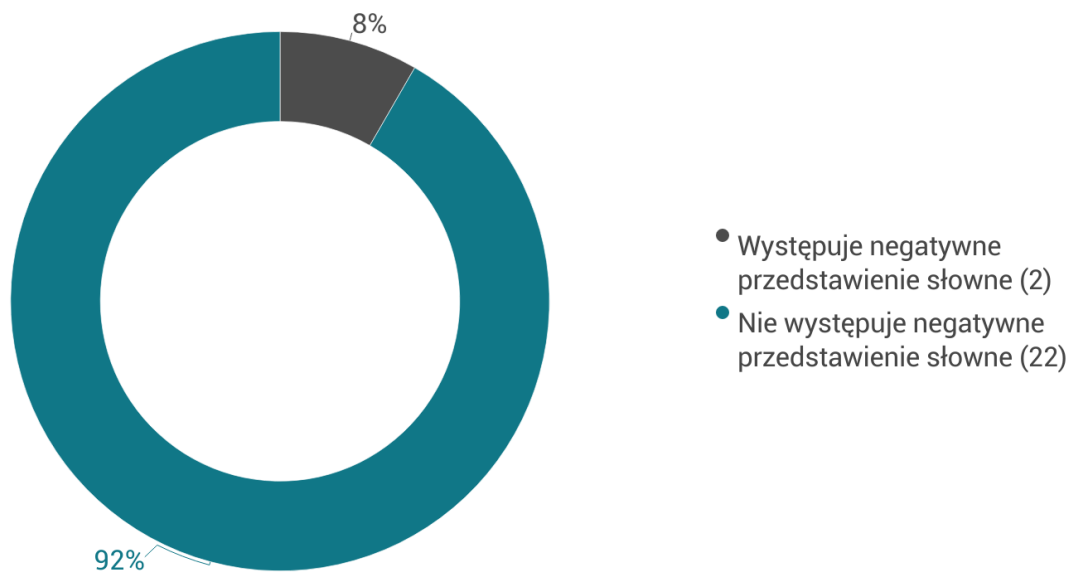

Przy analizie tego zagadnienia brano pod uwagę słowne sformułowania, którymi dany materiał został opatrzony (w tytułach, śródtytułach, leadach czy korpusie artykułu). W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości opisywano sytuację dlaczego było to obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające oraz określano wobec kogo/czego ją zastosowano:

- Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Islamu jako całości;
- Kraju arabskiego/islamskiego;
- Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu itp.) arabskiego/muzułmańskiego.

Były to najczęstsze osoby/podmioty, wobec których ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne (wpisz jakie:)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

Wykres 5. Islam w negatywnych słownych określeniach – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=24).

ISLAM W NEGATYWNYCH SŁOWNYCH OKREŚLENIACH

Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające słowne określenia wobec islamu, muzułmanów czy osób pochodzenia arabskiego”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w dwóch z badanych materiałów (8 proc.).

Negatywne przedstawienia wystąpiły na portalach salon24.pl i wpolityce.pl. We wszystkich tych materiałach islam był tematem głównym, omawiającym jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów.

Słowne negatywne określenia pojawiły się dwa razy wobec grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego.

Wykres 6. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Pierwszym z takich materiałów był Kwiatkowski: *Relokacje? To PiS wpuściło 130 tysięcy muzułmanów* (salon24.pl, 16.06.2023), który zawierał następujący fragment:

Kiedy próbowałem choćby w drobnym zakresie nad tym zapanować, zgłosiłem poprawkę, że takie osoby, które na przykład jeżdżą na Uberach, na Boltach, świadczą usługi taksówkarskie, muszą mieć zaświadczenie o niekaralności, żeby żaden „Masa”, „Kiełbasa” nie woził naszych dzieci i kobiet. Niestety, w Łodzi także mieliśmy tragedie z tym związane i to nie tylko gwałt, ale dalej idące. I tą poprawkę, tą z mojej inicjatywy przyjął Senat. Uwaga: PiS w Sejmie ją odrzucił. To mnie w tej sprawie bulwersuje.

Określenie ludzi jako „Masa” i „Kiełbasa” użyte w celu uproszczenia, uogólnienia czy generalizacji tylko dlatego, że są muzułmanami jest rasistowskie.

Z kolei materiał *Zabójstwo Polki na Kos. Pawlicki w "Salonie Dziennikarskim": Muzułmanie przychodzą do Europy "po swoje", także po białe kobiety* (wpolityce.pl, 24.06.2023) zawierał następującą negatywną wypowiedź wobec imigrantów jednego z komentatorów:

To są fakty. Ja nie nazywam tych ludzi migrantami zarobkowymi, tylko tworzą kategorie migrantów socjalnych. To grupa z Afryki, Bliskiego Wschodu, Azji, która idzie do Europy. To nie są uchodźcy, to ludzie, którzy w swoim miejscu nie chcą być, bo myślą, że gdzieś będzie lepiej. Mają pieniądze, by opłacić mafii ten przemyt – oni nie są biedni. Oni chcą wejść do Europy, by było im lepiej. Oni chcą do nas przybyć, żyć na poziomie Europy Zachodniej, ale nie są specjalnie zainteresowani pracą.

NEGATYWNE NASTAWIANIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

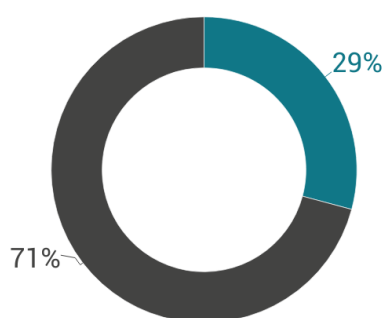
Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek słowne określenia/sformułowania islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego, które mogą negatywnie nastawiać odbiorcę względem tej grupy”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w 7 materiałach, co stanowiło prawie 30 proc. badanych materiałów.

Pod uwagę brano słowne sformułowania, którymi dany materiał został opatrzony (w tytułach, śródtytułach, leadach czy korpusie artykułu). W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości cytowano określenie/sformułowanie słowne, które może negatywnie nastawiać oraz opisywano sytuację dlaczego nastawiało ono negatywnie. Określano również wobec kogo/ czego ją zastosowano:

- Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Islamu jako całości;
- Kraju arabskiego/islamskiego;
- Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu itp.) arabskiego/muzułmańskiego.

Były to najczęstsze osoby/podmioty, wobec których ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne (wpisz jakie:)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

Wykres 7. Islam w negatywnych słownych określeniach nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

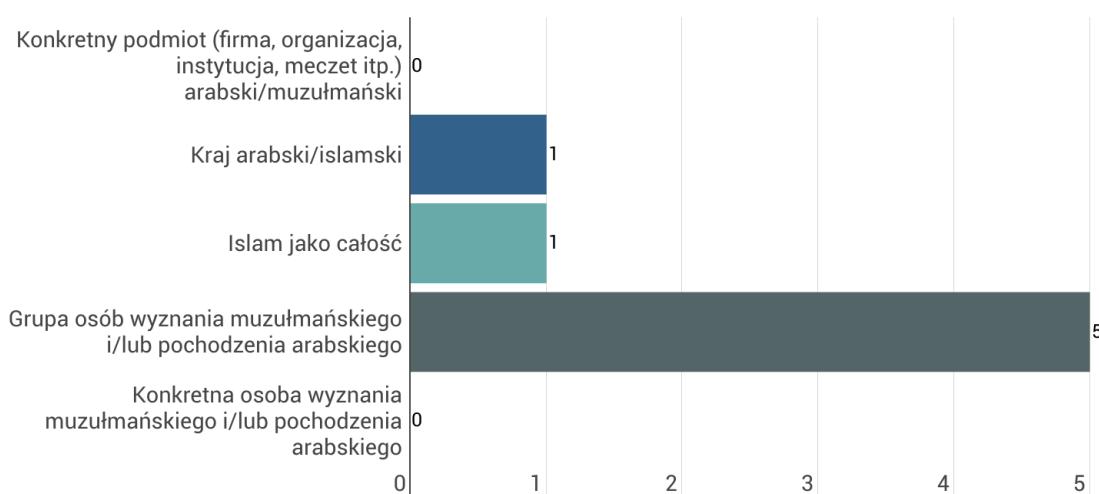
- Występuje negatywne przedstawienie słowne nastawiające przeciwko tej grupie (7)
- Nie występuje negatywne przedstawienie słowne nastawiające przeciwko tej grupie (17)

Źródło: opracowanie własne (N=24).

NEGATYWNE NASTAWIENIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

Negatywne przedstawienia wystąpiły w sześciu różnych tytułach medialnych: 2 razy na tvp.info i po jednym razie na portalach: dorzeczy.pl, focus.pl, onet.pl, salon24.pl, wpolityce.pl. W jednym z nich islam był tematem pobocznym o watkach historyczno-kulturowych. W pozostałych sześciu materiałach islam był tematem głównym materiału, gdzie głównie omawiano jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów.

Wykres 8. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne.

Negatywne określenia słowne nastawiające przeciwko badanej grupie odnotowano 7 razy w trzech kategoriach. W najwyższym stopniu dotyczyły one grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego (5 razy).

Poniżej zamieszczono tabelę, która przytacza określenia/sformułowania, które mogą negatywnie nastawiać oraz opis zauważonego problemu (Tabela 2).

Tabela 2. Spis negatywnych określeń, nastawiających przeciwko badanej grupie

Tytuł medialny i data	Określenie/sformułowanie słowne (cytat)	Wobec kogo/czego je zastosowano?	Opis kontekstu określenia/sformułowania
dorzeczy.pl (14.06.2023)	Grupa muzułmańskich uczniów atakuje szkolne koleżanki, upominając je m.in. w zakresie ubioru na szkolnym boisku i lekcjach wychowania fizycznego – relacjonują media.	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Artykuł informacyjnie relacjonuje wydarzenie i nie ma w nim bezpośrednio skierowanych gorszących określeń co do tej grupy. Takie sytuacje mają jednak negatywny wydźwięk, powodują u odbiorcy strach i stawiają muzułmanów w negatywnym świetle.

NEGATYWNE NASTAWIENIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

Tytuł medialny i data	Określenie/sformułowanie słowne (cytat)	Wobec kogo/czego je zastosowano?	Opis kontekstu określenia/sformułowania
podroze.onet.pl (02.01.2023)	Konsekwencje tej zasady boleśnie odczułam na własnej skórze, gdy mąż ostro zgał mnie za wydawałoby się niewinną rozmowę z kierowcą, którą w dodatku przeprowadziłam przy nim, a za kolejne podejrzane dla niego moje zachowanie, brutalnie ukarał mnie bestialskim gwałtem i zabranianiem dzieci na długi czas, co dokładnie opisałam w książce "Jestem żoną szejka".	Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Opisy osobistych brutalnych przeżyć autorki książek o kulturze arabskiej mogą wpływać na postrzeganie całego islamu i/lub kultury arabskiej przez odbiorców.
focus.pl (24.06.2023)	Terrorysty z ISIS spłądowali ruiny miasta Kalhu, obecnie będącego stanowiskiem archeologicznym Nimrud. Przedstawiciele ISIS dokonali bowiem w przeszłości kradzieży i zniszczeń na terenie wielu obszarów cennych kulturowo, a ruiny miasta Kalhu nie uciekły ich uwadze. Gdy kilka tysięcy lat później obszar ten został przejęty przez terrorystów, jednym z ich założeń było niszczenie pamiątek po kulturach innych niż islamska, dlatego pozostałości Kalhu popadły w ruinę.	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Brak w tekście konkretnego opisu działań terrorystów, lub choćby okresu kiedy powyższe wydarzenia miały miejsce. Wydaje się, że całość materiału dotyczy przypomnienia historii starożytnej sprzed 1500 tysiąca lat, a zniszczenia ISIS zdają się być pretekstem do notki historycznej. Wątpliwe jakościowo połączenie obu tych elementów.
przehladsportowy.onet.pl (25.06.2023)	Gdy kilka lat temu biznesmeni z ZEA próbowali kupić udziały w Beitarze Jerozolima, to protestowali jego izraelscy kibice. Teraz transfer Atziliego spotkał się z mocną krytyką, ale nie w jego ojczyźnie, lecz w środowisku arabskim. Fani pisali w mediach społecznościowych, że przestają kibicować swojej drużynie. Wzajemna niechęć żydowsko-arabska istniała już wcześniej, ale tak naprawdę otwarty konflikt rozpoczął się w połowie poprzedniego stulecia po powstaniu państwa Izrael. Po raz pierwszy zamieszkałam w Emiratach w 2015 r. i opowiadano mi, że wcześniej w książkach dla dzieci czy na mapach Izrael był białą plamą, a to się zmieniło. Kiedyś obywatele tych krajów nie mogli do siebie nawzajem przylecieć, nie mogli rozmawiać przez telefon. W Emiratach mieszkali Żydzi, ale nie z Izraela i nie było synagogi. Teraz jest. Kilka lat temu w gazecie pojawiła się informacja, że ZEA utworzyło przedstawicielstwo przy Międzynarodowej Agencji Energii Odnawialnej IRENA. Dzień później opublikowano zwracające uwagę sprostowanie tłumacząc, że to nie oznacza nawiązania stosunków z Izraelem.	Kraj arabski/islamski	Felieton poświęcony sytuacji stosunków międzynarodowych pomiędzy Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi, czy szerzej państwami arabskim, a Izraelem. Wzajemne sankcje, ataki i niechęci nie świadczą na korzystny wizerunek obu kultur. Autor jako punkt wyjścia, wykorzystał zatrudnienie piłkarza Omera Atzili, który podpisał kontrakt z drużyną piłkarską Al Ain FC. W materiale kilkakrotnie stwierdzono, że ZEA funkcjonują bardziej na zasadach biznesowych niż kierując się religią, kwestiami politycznymi, co może okazać obraźliwe dla muzułmanów. Mamy miłą implikację odmawiającą charakteru "państwowości" ZEA, widoczną już w samym tytule: „To bardziej przedsiębiorstwo niż kraj. Pokazali, że biznes jest najważniejszy”.

NEGATYWNE NASTAWIENIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

Tytuł medialny i data	Określenie/sformułowanie słowne (cytat)	Wobec kogo/czego je zastosowano?	Opis kontekstu określenia/sformułowania
salon24.pl (16.06.2023)	Panie redaktorze, ja mówię, ja w tej sprawie martwię się czym innym. Rząd na potęgę wprowadza dziesiątki tysięcy muzułmanów. Nikt w praktyce tego nie kontroluje, bo nie trafiają oni za każdym razem do miasteczka pod Płockiem wybudowanego przez spółkę Skarbu Państwa, czyli spółkę Orlen. Oni mogą trafić w dowolne miejsca (...) osoby, które na przykład jeżdżą na Uberach, na Boltach, świadczą usługi taksówkarskie, muszą mieć zaświadczenie o niekaralności, żeby żaden „Masa”, „Kiełbasa” nie woził naszych dzieci i kobiet. Niestety, w Łodzi także mieliśmy tragedie z tym związane i to nie tylko gwałt, ale dalej idące.	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Fragment wypowiedzi senatora Krzysztofa Kwiatkowskiego dotyczy muzułmanów, zrównują wszystkie osoby, które trafią lub trafiły do Polski z przypadkami kryminalnymi, które miały miejsce w Łodzi. Sugeruje to, że relokacja i sprowadzenie muzułmanów do Polski jest czymś strasznym, czego odbiorcy powinni się bać.
tvp.info (14.06.2023)	Niektórzy radykalni muzułmańscy uczniowie gimnazjum w Bonn stosują przemoc słowną na tle religijnym. „Można potwierdzić: niektóre uczennice informowały, że były atakowane przez swoich kolegów; zarzucali im, że na szkolnym boisku lub na lekcjach wychowania fizycznego nie przestrzegają zasad ubioru”.	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Artykuł informacyjnie relacjonuje wydarzenie i nie ma w nim bezpośrednio skierowanych gorszących określeń co do tej grupy. Takie sytuacje mają jednak negatywny wydźwięk, powodują u odbiorcy strach i stawiają muzułmanów w negatywnym świetle.
tvp.info (30.06.2023)	Nie ma doraźnego rozwiązania innego niż powrót do porządku republikańskiego poprzez sektorowe godziny policyjne, a gdyby sytuacja miała się utrzymać lub pogorszyć, przez ogłoszenie stanu wyjątkowego	Grupy osób wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Na tle informacji o dacie pogrzebu 17-latka Nahela zastrzelonego przez policję, pochodzenia Marine Le Pen, która sugeruje, że protesty muzułmanów są tak agresywne, że istnieje potrzeba ogłoszenia stanu wyjątkowego.
tvp.info (30.06.2023)	Myślę, że u wielu muzułmanów takie jest myślenie, że przychodzą do Europy po swoje, nie po to, żeby prosić o zasiłki. Do tego należą też białe kobiety. Maciej Pawlicki przypomniał, że wiceprzewodniczący rady imamów mówił o tym, że Europa zaimportowała „śmieci” – „czyli wszystkich, którzy w krajach muzułmańskich nie chcą pracować, chcą żyć z białymi kobietami i mieć wygodne życie”. Zacytuję Erbakana, premiera Turcji w latach 90., który był mentorem Erdogana. On powiedział, że nie przychodzą do Europy po okruszki ze stołów, ale po swoje. On mówił: wasza cywilizacja minęła, to są nasze ziemie i nasze kobiety. Myślę, że u wielu muzułmanów takie jest myślenie, że przychodzą do Europy po swoje, nie po to, żeby prosić o zasiłki. Do tego należą też białe kobiety.	Islam jako całości	Przedstawia uchodźców i imigrantów pochodzenia arabskiego/wyznających islam jako zagrożenie. Artykuł w słowach kilku komentatorów zarzuca imigrantom muzułmańskim, że przybywają do Europy nie tylko po zasiłek, ale także po białe kobiety, że nie chcą pracować, że są odpowiedzialni za „różnego rodzaju” zbrodnie i wykroczenia.

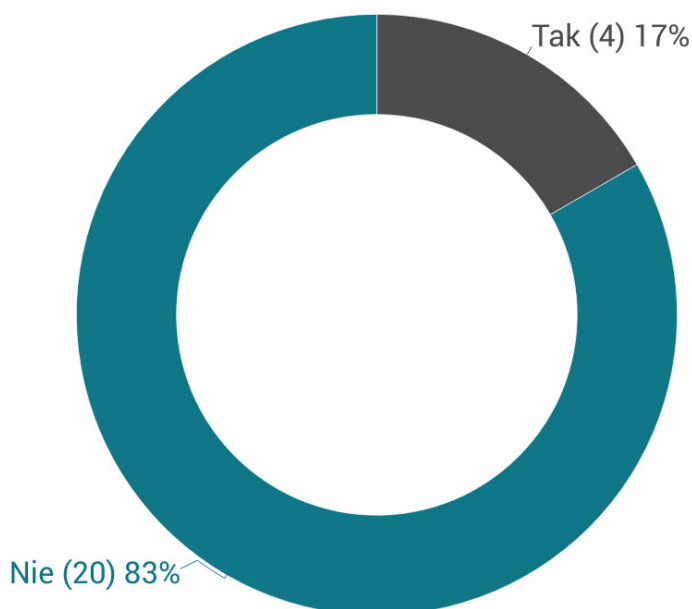
ZMIANA NASTAWIENIA ODBIORCY

W przypadku 4 materiałów (17 proc.) można dostrzec skonstruowanie materiału medialnego w taki sposób, który może zmienić nastawienie odbiorców. We wszystkich odnotowanych przypadkach nastawienie odbiorców mogło ulec pogorszeniu względem islamu, muzułmanów i/ lub osób pochodzenia arabskiego.

Materiały pochodziły z czterech różnych portali: dorzeczy.pl, salon24.pl, tvp.info, wpolityce.pl. We wszystkich badanych materiałach islam był głównym tematem materiału, gdzie głównie omawiano jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów.

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy po zapoznaniu się z materiałem nastawienie odbiorcy względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego może się zmienić?

Źródło: opracowanie własne (N=24).

Materiał *Radykalni muzułmańscy uczniowie w Niemczech prowokują szkolnych kolegów* (tvp.info, 14.06.2023) dotyczy przemocy słownej na tle religijnym stosowanej przez niektórych radykalnych muzułmańskich uczniów gimnazjum w Bonn wobec innych muzułmanów i chrześcijańskich kolegów z klasy:

W sposób szczególny dotyczy to dziewcząt, których zachowanie nie odpowiada rzekomemu kodeksowi obyczajów i ubioru przypisywanemu islamowi.

Można potwierdzić: niektóre uczennice informowały, że były atakowane przez swoich kolegów; zarzucali im, że na szkolnym boisku lub na lekcjach wychowania fizycznego nie przestrzegają zasad ubioru”, cytuje gazeta rzeczniczkę władz administracyjnych Kolonii.

Tego tematu dotyczy również materiał *Niemieckie media ostrzegają: Muzułmańscy uczniowie prowokują kolegów* (dorzeczy.pl, 14.06.2023). W podobny (jak w poprzednim przykładzie) sposób przedstawia negatywne zachowanie osób pochodzenia muzułmańskiego. W artykule nie ma bezpośrednio skierowanych gorszących określeń co do tej grupy, jednak tekst posiada negatywny wydźwięk i w stosunku do osób pochodzenia arabskiego.

Artykuł *Zabójstwo Polki na Kos. Pawlicki w "Salonie Dziennikarskim": Muzułmanie przychodzą do Europy "po swoje", także po białe kobiety* (wpolityce.pl, 24.06.2023) po przytoczeniu sprawy zabójstwa Polki na greckiej wyspie przez Banglijczyka przedstawia osoby pochodzenia arabskiego/muzułmanów jako zagrożenie dla Europy i kobiet mieszkających w Europie. Artykuł w słowach kilku komentatorów zarzuca imigrantom muzułmańskim, że przybywają do Europy nie tylko po zasiłek, ale także po białe kobiety, że nie chcą pracować, że są odpowiedzialni za „różnego rodzaju” zbrodnie i wykroczenia:

Bogumił Łoziński podkreślił, że według statystyk w Niemczech prawie 40 proc. różnego rodzaju zbrodni, wykroczeń dokonują obcokrajowcy.

To są fakty. Ja nie nazywam tych ludzi migrantami zarobkowymi, tylko tworzą kategorie migrantów socjalnych. To grupa z Afryki, Bliskiego Wschodu, Azji, która idzie do Europy. To nie są uchodźcy, to ludzie, którzy w swoim miejscu nie chcą być, bo myślą, że gdzieś będzie lepiej. Mają pieniądze, by opłacić mafii ten przemyt – oni nie są biedni. Oni chcą wejść do Europy, by było im lepiej. Oni chcą do nas przybyć, żyć na poziomie Europy Zachodniej, ale nie są specjalnie zainteresowani pracą. To imigracja socjalna. Polski model imigracji, nawet muzułmańskiej, jest zupełnie inny – wskazał Łoziński.

Artykuł jest szkodliwy obraża zarówno muzułmanów, jak i europejskie kobiety. Przykładem może być fragment:

Maciej Pawlicki przypomniał, że wiceprzewodniczący rady imamów mówił o tym, że Europa zaimportowała „śmieci” – „czyli wszystkich, którzy w krajach muzułmańskich nie chcą pracować, chcą żyć z białymi kobietami i mieć wygodne życie.

Z kolei materiał Kwiatkowski: Relokacje? To PiS wpuściło 130 tysięcy muzułmanów (salon24.pl, 16.06.2023) w kontekście wypowiedzi o charakterze politycznym senatora Krzysztofa Kwiatkowskiego, sugeruje, że muzułmanie są zagrożeniem, którego powinno się bać:

Czyli pan mówi, że relokacja nie ma sensu, bo po co ta relokacja z Niemiec?

Panie redaktorze, ja mówię, ja w tej sprawie martwię się czym innym. Rząd na potęgę

wprowadza dziesiątki tysięcy muzułmanów. Nikt w praktyce tego nie kontroluje, bo nie trafiają oni za każdym razem do miasteczka pod Płockiem wybudowanego przez spółkę Skarbu Państwa, czyli spółkę Orlen. Oni mogą trafić w dowolne miejsca i powiem panu coś, co pana zbulwersuje.

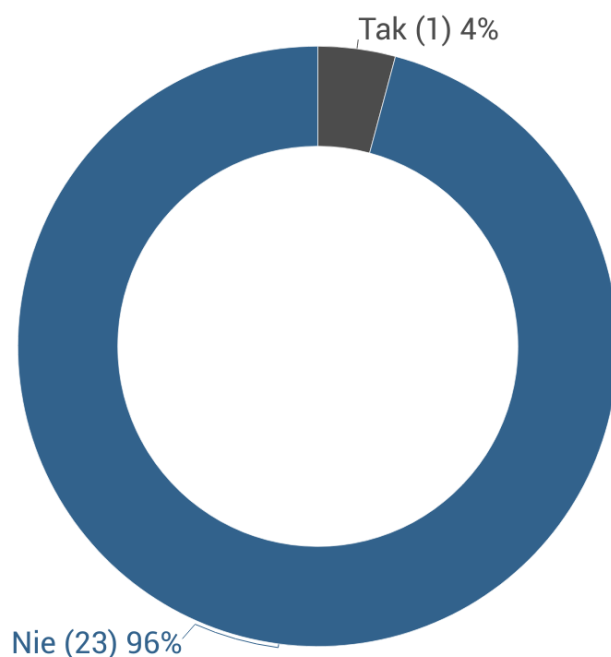
Kiedy próbowałem choćby w drobnym zakresie nad tym zapanować, zgłosiłem poprawkę, że takie osoby, które na przykład jeżdżą na Uberach, na Boltach, świadczą usługi taksówkarskie, muszą mieć zaświadczenie o niekaralności, żeby żaden „Masa”, „Kiełbasa” nie woził naszych dzieci i kobiet. Niestety, w Łodzi także mieliśmy tragedie z tym związane i to nie tylko gwałt, ale dalej idące. I tą poprawkę, tą z mojej inicjatywy przyjął Senat. Uwaga: PiS w Sejmie ją odrzucił. To mnie w tej sprawie bulwersuje. To mnie martwi, jakie interesy są w tle, że w sytuacji, w której my walczymy o bezpieczeństwo Polaków, to okazuje się, że nawet tak oczywiste rzeczy nie znajdują uznania w oczach koleżanek i kolegów z Prawa i Sprawiedliwości.

DOBRE PRAKTYKI

W zaledwie jednym przypadku (4 proc. materiałów) odnotowano zastosowanie dobrych praktyk względem opisu islamu, muzułmanów/-ek czy osób pochodzenia arabskiego. Materiał pochodził z portalu przegladSPORTOWY.onet.pl, w którym głównym tematem był Islam omawiany jako religia/kultura.

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w materiale można znaleźć jakieś dobre praktyki opisu względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego?

Źródło: opracowanie własne (N=24).

Materiał *“Islam jest tu bardzo dosłownie rozumiany”*. To tam trafił Czesław Michniewicz (przegladSPORTOWY.onet.pl, 13.06.2023) jest wywiadem z Mateuszem Łajczakiem byłym analitykiem reprezentacji Polski, który opowiada o Arabii Saudyjskiej z perspektywy dwuletniego zatrudnienia w Abha Club. Przykładowe fragmenty w sposób treściwy i łatwy do zrozumienia, łamią stereotypowe wyobrażenia o Arabii i jej mieszkańcach:

Które z tych negatywnych rzeczy na temat Arabii okazały się nieprawdą?

Przede wszystkim bardzo wyolbrzymiane jest to, jaka Arabia była kiedyś. W Polsce ciągle mamy na jej temat takie wyobrażenie, jak wyglądała 10-15 lat temu. Wtedy w miejscach publicznych były jeszcze wykonywane kary śmierci, odcinanie rąk za wszelkiego rodzaju kradzieże czy chłosty za czyny nieobyczajowe związane z islamem.

Saudyjczycy ogólnie stają się bardziej tolerancyjni. Kiedyś nie można było wwozić Biblii czy nosić symboli chrześcijańskich. A teraz zdarza mi się chodzić z krzyżykiem na szyi. Jeden z piłkarzy zapytał mnie kiedyś, co to takiego, bo pierwszy raz to widzi. Odpowiedziałem, że to świadectwo mojej wiary i że się tego nie wstydzę. Nigdy nie miałem żadnej sytuacji w Arabii, żeby ktoś kazał mi go ściągnąć.

Przed wyjazdem naczytałem się, że Saudyjczycy są zamknięci na inne nacje. Nic bardziej mylnego. Mieszkańcy Arabii są bardzo otwarci na ludzi z zewnątrz. Są ciekawi nas i naszej kultury. Zaryzykowałbym nawet stwierdzenie, że są bardziej otwarci niż Polacy.

Opowiadanie o innej kulturze poprzez jej doświadczanie, nie tylko poszerza wiedzę odbiorców, ale także daje odbiorcy szansę zrozumieć niektóre zasady. Informacje podawane są w sposób przystępny, normalizujący wiedzę o krajach islamskich/arabskich. Materiał należy wyróżnić za stosowanie dobrych praktyk względem opisu islamu, bowiem pomaga normalizować wzajemny szacunek między kulturalnymi i religijnymi różnicami.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1. Spis zbadanych materiałów w czerwcu 2023

Tabela 2. Spis negatywnych określeń, nastawiających przeciwko badanej grupie

Wykres 1. Islam jako temat materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Wykres 2. Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Wykres 3. Inne główne tematy badanych materiałów

Wykres 4. Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych – rozkład badanych materiałów

Wykres 5. Islam w negatywnych słownych określeniach – rozkład badanych materiałów

Wykres 6. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń – rozkład badanych materiałów

Wykres 7. Islam w negatywnych słownych określeniach nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Wykres 8. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy po zapoznaniu się z materiałem nastawienie odbiorcy względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego może się zmienić?

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w materiale można znaleźć jakieś dobre praktyki opisu względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego?

Publikacja została wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

ISBN 978-83-67941-11-2

ISBN 978-83-67941-11-2

